

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 1016 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr	10
Baxtiyor Islamov	
Kichik biznesni rivojlantirishda "yashil" iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati	12
Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G'oiptazarov	
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System	18
Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko'rsatkichlari va ekologik muammolar	26
Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	
Yashil budjetlashtirish va uni O'zbekistonda joriy etish istiqbollari	32
Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	
Iqtisodiyotda ta'lim va fan integratsiyasining asosiy yo'nalishlari	37
Yormatov Ilmidin Toshmatovich	
Transport vositalari va yo'llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir	41
Agzamov Shaxboz Akmalovich	
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish	46
A. X. Salamov	
Biznes-reja baliqchilik xo'jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida	50
Dosmurotova Shaxista Kengashovna	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	57
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari	65
Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari	69
Shamsiyev Nodir Muratovich	
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari	74
Shagzatov Oybek bahodirovich	
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo'nalishlari	78
Davlatov Sanjar Abdimannonovich	
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari	82
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo'nalishlari	86
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
O'zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida)	91
Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi	96
Nazarova Umida Avazovna	
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari	100
Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	
Globalashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish	105
Mirzayev Musurmon Umidullayevich	
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni va ahamiyati	110
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Ta'lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili	115
Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	
Ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish	121
Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari	125
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан	131
Абдурахманова Матлуба Махаммадиновна	
Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari	137
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	

Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	143
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	150
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	156
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	161
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarining faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	169
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	172
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности	177
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	181
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	186
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	190
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	195
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	199
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlari.....	205
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	209
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	215
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	223
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	228
Eshimov Alisher Dismurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini	
aniqlash metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi)	236
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	242
Rabbimov Elbek Abdolloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	247
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	252
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	258
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini	
joriy etish orqali budjet-soliq siyosati samaradorligini yanada oshirish	262
Yuldasheva Shaxnoza Xojjakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	268
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	276
Sobirov Otabek Olimjonovich	
Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	279
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	283
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	286
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	290
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	

Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	295
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashirishda tahlil qilish.....	299
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari.....	304
Abdullayev Boburjon Akbaralievich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rne.....	308
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish.....	312
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	316
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation.....	321
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rne va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri.....	327
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	331
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирўйўйловчи”.....	334
H. Э. Кахарева	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	339
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish.....	344
Musyeva Shoirazimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari.....	350
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	355
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	359
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	364
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari.....	371
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процесс цифровизации АО “Нудугазта’минот”.....	375
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	380
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	383
Bobayev Isroiljon Abidinbiyevich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	388
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	
O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	396
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida.....	399
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari.....	402
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	411
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	415
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	

Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	422
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	428
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	434
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	439
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане	445
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	450
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	455
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budget daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	462
Olokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	465
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	471
Xalmuxamedova Zebxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	475
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	482
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	489
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini instituttsional tahlil qilish mexanizmi	494
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	501
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	505
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlari	512
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ	519
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	524
Sultanov Baxram Begdullayevich	
Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях	528
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	536
Mirzayeva Muhlis Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	541
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	545
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	550
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	557
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	562
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	566
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	

Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	572
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	579
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	582
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi	586
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida	593
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	
Fundamentals of Innovative Management and its Organizational Control	599
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamatovich	
Moliyaviy menejment tizimini rivojlantirishda raqamli marketingdan foydalanishning afzalliklari	604
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Оценка экономической эффективности использования фотоэлектрической тепловой установки	608
Жураев Ислон Рахматович, Юлдошев Исроил Абриевич, Жураева Зухра Исламовна	
Ilmiy darajali kadrlar tayyorlash sohasida xalqaro tajriba	614
Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich	
Turizm infratuzilmasi va uning tarkibiy tuzilishi	621
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlari bozorining rivojlanishi sabablari	625
Abdukadirova Kamola Azimovna	
Mintaqada turizm sohasini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalari	629
Isomiddinov Inomjon Qurvonali o'g'li	
Ichki turizmni rivojlantirish bo'yicha infrastruktura holati	636
Dehqonov Burxon Rustamovich	
Soliqqa tortish maqsadida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari	642
Kamilov Abror Anvarovich	
O'zbekistonda uylarning energiya samaradorligini oshirish	647
Dodiyev Fozil O'tkurovich	
O'zbekistonda talant menejmentni tatbiq etish istiqbollari	653
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari	658
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Bulutli texnologiyalardan foydalangan holda resurs xarajatlarini optimallashtirish: tahlil va boshqarish	663
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Karabayev Rustam Zafarovich	
Milliy iqtisodiyotni rivojlanishida sug'urta institutlarining tutgan o'rni	673
K. A. Sharipov, D. Jo'rayev	
Tadbirkorlik nazariyasining evolyutsion talqini	678
Aripov Oybek Abdullayevich	
Enhance Export Potential of Private Entrepreneurship and Small Venture	683
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi	
Mintaqa barqaror rivojlanishini cheklovchi ekologik omillar tahlili	690
Adilova Marg'uba Tursunaliyevna	
Improving the Efficiency of Industrial Enterprise Activities in the Age of Digital Technologies	698
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
A study of green marketing practices in the retail industry – Advantages and disadvantages	705
Davronova Zilola Gulomovna	
Tijorat banklarining korporativ xizmatlarini transformatsiyalash jarayonini rivojlantirish	709
Farmanova O'g'li Aliqul qizi	
Davlat moliyaviy nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari	715
Maxmudov Azamat Normuradovich	
Xorijiy banklarning moliya injiniringi mahsulotlari va rivojlanish istiqbollari	721
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekistonda turizm xizmatlari imkoniyatlari: muammo va yechimlar	727
Fayziyev Oybek Raximovich, Xalikov Saydilla Abdraxmanovich	
Sanoat klasterlarini shakllanishining simulyatsiya modelini yaratish	734
Xakimov Ziyodulla Axmadovich, Axmedova Rayxona Jasurbek qizi	
Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning xususiyatlari va ustuvor yo'nalishlari	741
Tolibjon Qazaqov Sharifjon o'g'li	

Raqamli iqtisodiyotda zamonaviy texnika va texnologiyalarning xususiyatlari.....	747
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Biologik aktivlar va qishloq xo'jaligi mahsuloti joriy hisobini tashkil etish bo'yicha xorijiy tajribalar	752
Yusupova Mahfuza Baxtiyor qizi	
Mulkchilikning iqtisodiyotdagi ahamiyatini qiyosiy tahlil qilish (O'zbekiston va Shvetsiya misolida)	757
Odil Norboyev	
Ipoteka krediti riskining ayrim nazariy jihatlar.....	761
Xamraqlova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
Xalqaro turizm bozorining rivojlanish tendensiyalari va unda O'zbekistonning ishtiroki	764
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, Bobobekova Nargiza Baxtiyorovna	
Tijorat banklari fond bozoridagi aksiyalar narxini o'zgarishini ebo moduli orqali aniqlashning ekonometrik tahlili.....	769
Yuldoshova Manzura Ollashkurovna	
Organizational mechanism of sustainable development of the tourism industry, role and application of technologies.....	780
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich	
Banklarda risklarni diversifikatsiyalashning mohiyati va ahamiyati	787
Baxriddinov Sharofiddin	
Davlat oliy ta'lim muassasalarida daromad va xarajatlarning o'zaro mutanosibligi	793
Gafurov Anvar Bazarbayevich	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri: tahlil va istiqbollar.....	799
Raxmanov Bekzod Ibragimovich	
Инновационный и развивающий менеджмент в сфере услуг	803
Axmatova Moxiyul Erkinovna	
Ishsizlarni kasb-hunarga o'qitish asosida raqobatbardoshligini oshirish	807
Bakiyeva Iroda Akbarovna	
Dehqon xo'jaliklarida yetishtirilgan grek yong'og'ini iste'molchilarga yetkazib berish yo'llari	811
Inobatov Abror Boshlarovich	
Комплаенс и риск менеджмент в международных гуманитарных организациях	817
Мухамеджанов Баходир Кахрамонович	
Ipakchilik korxonalarida innovatsion faoliyatni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....	822
Aliyeva Nodiraxon Abdumalikovna	
Soliqlarning yig'iluvchanligi va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	826
Abdurasulov Alisher Abdurasulovich	
Soliq islohotlari: u qanday bo'lishi kerak?	831
Hotamov Alisher Farxodovich	
Анализ операционных процессов экспорто-ориентированных хлопково-текстильных кластеров.....	837
Джурабаев Отабек Джурабаевич	
Ish bilan bandlikni sifat xususiyatlari asosida baholashga zarurat: ilmiy-nazariy yondashuvlar	842
Qurbonov Samandar Pulatovich	
Technology of Formation of Profession-Oriented Communication Competences in Training of Future Specialists in Higher Education Institutions	848
Rajapov Sulaymon	
Improving The Methodology of Developing Professional and Communicative Skills in Future Economists (In the Case of Teaching English).....	852
Samandarova Nargiza	
Sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnoparklardan foydalanish muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi omillar.....	860
Sobirxonov Akbarxon Aziz-o'g'li	
Oziq-ovqat sanoati korxonalarida investitsion salohiyatni shakllantirishning mazmuni va ahamiyati	865
Xamrayev Nodirbek Ravshanovich	
O'zbekistonning moliyaviy siyosati: tarkibiy tuzilishi va tahlili	872
Jabborova Dilafruz Sodiqli qizi	
Institutsional islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida lizing investitsiyalarini rivojlantirishning nazariy-uslubiy jihatlar.....	879
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Hududlar rivojlanishini ta'minlashda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati.....	885
Salomat Norova	
Yo'lovchi tashish xizmatlari sohasida korxona faoliyatini strategik rejalashtirishga ta'sir etuvchi omillari tahlili.....	889
Abarov Mashxurbek Ismonaliyevich, Pulatova Gulchexra Erkinovna	

Andarrayting xizmatining AQSh sug'urta bozorida tutgan o'rnini.....	895
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tuzishda aktivlarni qadrsizlanishga tekshirish.....	900
Tojiyev Behzod Bekmurod o'g'li	
Yangi O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish – muhim yo'nalish.....	904
Dushaboyev Mirjalol	
Recreational potential of Uzbekistan and prospects for the development of wellness tourism in the country.....	912
Amonboyev M., Shaymanova Nigora Yusupovna	
Yashil marketing: tushunchasi, mohiyati, kelib chiqishi, muammolari va istiqbollari	916
G'anieva Madina Bunyodali qizi, Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	923
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Lizing munosabatlarini rivojlantirishda raqamli marketing strategiyalari.....	928
Yusupova Feruza Yo'ldosheva	
Analysis of the Transformation and Development Trends of the Higher Education System in Uzbekistan.....	934
Zufarova Nozima Gulamiddinova	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	940
Oybek Elmuratov	
Sifatli ta'lim uchinchi renessansning poydevori sifatida: xorijiy tajriba va tavsiyalar	943
Zafar Jumayev Ikromiddinovich	
Совершенствование методологии “зеленого” учёта в финансовом менеджменте устойчивого развития компаний энергетической отрасли в Узбекистане.....	947
Глазова Марина Викторовна	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funktsiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	954
Berkinov B. B.	
O'rta ta'lim tizimida “o'qituvchi imiji”ni rivojlanish genezisi.....	962
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	966
Акбарова Лайло Упашевна	
Mintaqaning investitsion jozibadorligini oshirish maqsadida innovatsion marketing texnologiyalaridan foydalanish.....	971
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
Inson resurslarini rivojlantirishda xorijiy kompaniyalarning tajribasini o'rganish metodologiyasi.....	978
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Tadbirkorlik muhiti tahlili va uni davlat tomonidan tartibga solish shart-sharoitlari	981
S. T. Toshaliyeva, A. M. Abduraxmonov	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlarini	986
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	
Innovatsion texnologiyalarda umumishlab chiqarish xarajatlarini strategik boshqaruv hisobini takomillashtirish masalalari	990
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Suv resurslaridan foydalanishda zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish-davr talabi	995
Ibroyim Maxkamov	
Tadbirkorlik subyektlari yer-suv resurslaridan foydalanishining hududiy xususiyatlari.....	999
Xamidjon Muxamadovich Shaxobov	
Korporativ tuzilmalarda global biznes etikasi va yashil biznes drayverlari.....	1003
Egamberdiyev Shuxrat Satimbayevich	
Aholini qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan ta'minlashning ayrim masalalari xususida.....	1007
Ochilova Maftuna Toshpulat qizi	
Tijorat banklari faoliyatining joriy holati tahlili	1012
Ergashev Azizxon Avazxon o'g'li	

AHOLINI QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BILAN TA'MINLASHNING AYRIM MASALALARI XUSUSIDA

Ochiлова Maftuna Toshpulat qizi

QarMII tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqola hozirgi kunda O'zbekiston aholisini qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan ta'minlash va aholini sohadagi ishlab chiqarish, export va import hisobiga haqiqatdagi iste'mol darajalarini o'rganadi va tahlil qiladi. Aholini qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan ta'minlashdagi muammo va kamchiliklarni tahlil qilib aholini turli qatlamlari sog'lom ovqatlanishiga zamin yaratish uchun tavsiyalar ishlab chiqadi.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi mahsulotlari ta'minoti, tibbiy norma, xalqaro savdo boshqarmasi, sog'lom ovqatlanish standarti, FAO prognozi, qishloq xo'jaligi bozori.

Abstract: This article currently studies and analyzes the levels of consumption in reality due to the supply of the population of Uzbekistan with agricultural products and the production, export and import of the population in the industry. Analyzing the problems and disadvantages of providing the population with agricultural products, he develops recommendations to create the basis for healthy nutrition of different segments of the population.

Key words: agricultural supply, medical standards, international trade management, healthy nutrition standard, FAO forecast, agricultural market.

Аннотация: В данной статье исследуются и анализируются реальные уровни потребления в настоящее время за счет обеспечения населения Узбекистана сельскохозяйственной продукцией и населения за счет производства, экспорта и импорта в отрасли. Анализируя проблемы и недостатки в обеспечении населения сельскохозяйственной продукцией, разрабатывает рекомендации по созданию условий для здорового питания различных слоев населения.

Ключевые слова: поставки сельскохозяйственной продукции, медицинские нормы, управление международной торговлей, стандарт здорового питания, прогноз ФАО, сельскохозяйственный рынок.

KIRISH

Aholi sonining ortishi bilan bir qatorda qishloq xo'jaligi mahsulotlariga xususan, oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojlari ham ortmoqda. 2050-yilga borib dunyo aholisi 9,6 milliardni tashkil etishi bashorat qilinmoqda. Jahon bankining qishloq xo'jaligi bo'yicha yetakchi iqtisodchisi Sergiy Zorya o'z maqolasida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishning samaradorligi past ekanligini e'lon qilishi hamda aholi sonini keskin o'sishi natijasida 2050-yilga qadar hozirgi darajadan 70% ko'proq mahsulot ishlab chiqarish lozimligi bugungi kunda aholini qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan ta'minlashning hozirgi holatini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Barcha mamlakatlardagi kabi O'zbekiston uchun ham qishloq xo'jaligini rivojlantirish, hosildorlik va sifatni oshirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etadi. Statistik ma'lumotlarga qaraganda, O'zbekistonning qishloq xo'jaligi sohasida yaratilayotgan mahsulot YAIMning 32 foizini tashkil qilmoqda. Shuningdek, mehnatga layoqatli aholining 27 foizini ish bilan ta'minlovchi qishloq xo'jaligi sanoatining rivojini ta'minlash davlat siyosati darajasiga olib chiqildi. Buning yaqqol isboti sifatida 16.02.2024-yildagi PF-36-sonli "Respublikada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonini keltirish mumkin.

Bundan tashqari Prezident farmoni bilan O'zbekiston oziq-ovqat xavfsizligi va sog'lom ovqatlanishni ta'minlashning 2030-yilgacha mo'ljallangan strategiyasi tasdiqlandi. Uning asosiy yo'nalishlari quyidagilar:

- oziq-ovqat xavfsizligi va sog'lom ovqatlanishni ta'minlash hamda aholining barcha qatlamlari sog'lom va faol hayot kechirishi uchun tabiiy, moliyaviy va moddiy resurslardan foydalanishning samarali iqtisodiy va ekologik boshqaruv tizimlarini joriy qilish;

- erkin bozor iqtisodiyoti tamoyillariga asoslangan mexanizmlar orqali strategik ahamiyatga ega qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat mahsulotlari hamda ularning xomashyo zaxiralarini yaratish;
- oziq-ovqat xavfsizligi va sog'lom ovqatlanishni ta'minlash jarayonida tabiiy va texnogen ofatlar, global siyosiy va iqtisodiy inqirozlar, pandemiya, harbiy amaliyot va boshqa hodisalarning salbiy ta'siri oqibatida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf-xatlarni aniqlash, baholash va boshqarish, shuningdek, xabardor qilish va monitoring platformasini yaratish va boshqalar¹.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

FAO tashkilotining qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishning 2000-2021-yillar uchun ishlab chiqqan ma'lumotlariga qaraganda, iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlariga qaramay so'nggi yigirma yil ichida umumiy holatda jahon qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida o'sib borayotgan talabni qondirish uchun barqaror o'sish tendentsiyasi kuzatilgan. Ushbu statistik ma'lumotga ko'ra, 2000-yildan 2021-yilgacha birlamchi ekinlar ishlab chiqarish 54 foizga, go'sht ishlab chiqarish 53 foizga va sut ishlab chiqarish 58 foizga o'sgan. Shuning uchun 2000-yildan beri qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining o'sishi aholi sonining o'sishiga (29 foiz) nisbatan tezroq bo'ldi, bu dehqonchilik faoliyatining kuchayishi (sug'orish, pestitsidlar va o'g'itlardan ko'proq foydalanish va ekin maydonlarini kengaytirish bilan) va ishlab chiqarishning rivojlangan texnologiyalari shu jumladan dehqonchilik amaliyotini takomillashtirish va yuqori mahsuldor ekinlardan foydalanish natijasida sodir bo'lgani ma'lum qilinmoqda².

Rus tadqiqotchilari A.B. Neustroeva, A.N. Shishigina esa Saxa Respublikasining (Yakutiya) Arktika mintaqalarida shahar hokimiyatining hozirgi holati va oziq-ovqat ta'minoti muammolari bo'yicha so'roviga asoslanib, Yakut Arktikasining borish qiyin bo'lgan hududlarini oziq-ovqat bilan ta'minlash masalalarini ko'zdan kechirilganda, Rossiyaning erishish qiyin bo'lgan hududlari uchun "Shimoliy yetkazib berish" masalalari eng dolzarbligini asoslab berganlar. Ampirik ma'lumotlarga ko'ra, Yakutiyaning Arktika mintaqalarining aksariyat aholi punktlari va qishloqlarida taqdim etilayotgan mahsulotlarning yetishmasligi va tor ro'yxati, ularning past sifati va yuqori narxlar, oziq-ovqat nazorati yo'qligi, sabzavot do'konlari va omborlarning yetishmasligi kabi muammolar mavjudligi e'lon qilindi. Oziq-ovqat narxlar yuqori bo'lganligi sababli, eng zaif guruhlar kambag'al fuqarolar bo'lib, ular orasida bolali oilalar ustunlik qilishini ma'lum qilishgan³.

Janet Ranganathan, Richard Waite, Tim Searchinger va Craig Hansonlar bugungi kunning biz ishlab chiqaradigan oziq-ovqat miqdori va 2050-yilda barchani boqish uchun zarur bo'lgan miqdor o'rtasida katta tanqislik mavjudligini asoslab beradilar va shu bilan bir qatorda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida yaraladigan issiqxona gaz chiqindilarini hamda qishloq xo'jaligi amaliyoti uchun o'rmonzorliklarni qirib tashlash amaliyotidan voz kechish zaruriyatini asoslab berdilar.

Rashid Khakimov, Bayjanov Sarsengaliy, Jahongir Rozikov, Murodjon Mamatkulov, Kuatbay Ismailov va Akmal Durmanovlarning IOP konferensiyasining "Yer va atrof muhit ilmi" nomli jurnalida O'zbekiston qishloq xo'jaligi sanoatining hozirgi holati mavzusidagi maqolalarida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini daladan oxirgi iste'molchigacha yetkazishda bir qator muammolarni, xususan yig'im-terim, tashish, saqlash, qayta ishlash, qadoqlashdagi yuqori xarajatlarni keltirib o'tganlar va ushbu muammolarga yechim sifatida sohada agro-klasterlarni tashkil qilishga bo'lgan zaruriyatni asoslab berganlar.

Bundan tashqari, Toshkent iqtisodiy rivojlanish markazi direktori Y. B. Yusupov ta'kidlaganidek, qishloq xo'jaligi - "davlat tomonidan iqtisodiyotning eng tartibga solinadigan tarmoqlaridan biri. "Uning CABAR.asiadagi maqolasida, u "asosiy yirik qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari va fermerlarining mulkiy huquqlari juda yomon himoyalangan, ularning faoliyatini tartibga solish usullari amalda Sovet o'tmishidan olingan, qishloq xo'jaligi mahsulotlari va ishlab chiqarish resurslarining ko'p turlari bozorlar va sektor uchun xizmatlar ishlab chiqilmagan" deb ta'kidlaydi⁴.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot manbalari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining rasmiy sayti: <https://stat.uz/ru>, O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi vazirligining rasmiy sayti: <https://agro.uz/ru>, Markaziy Osiyo hududidagi davlatlarning tahliliy sayti: <https://cabar.asia.ru> hisoblanadi. Ulardan analiz va sintez, induksiya va deduksiya, tizimli tahlil metodlari asosida tadqiqot ishida foydalanilgan.

1 Oziq-ovqat xavfsizligi strategiyasining asosiy yo'nalishlari tasdiqlandi (kun.uz)

2 Agricultural production statistics 2000–2021 (fao.org)

3 food-supply-in-the-arctic-municipal-authorities-opinion. A.B. Neustroeva, A.N. Shishigina RUDN Journal of Sociology. ISSN 2313-2272 (print), ISSN 2408-8897 (online)

4 Rashid Khakimov, Bayjanov Sarsengaliy, Jahongir Rozikov, Murodjon Mamatkulov, Kuatbay Ismailov va Akmal Durmanov; IOP Conference Series: Earth and Environmental Science: Current state of agriculture in the republic of Uzbekistan and the need for improving the efficiency of agro-clusters in the fruit and vegetable industry

ASOSIY TAHLIL VA NATIJALAR

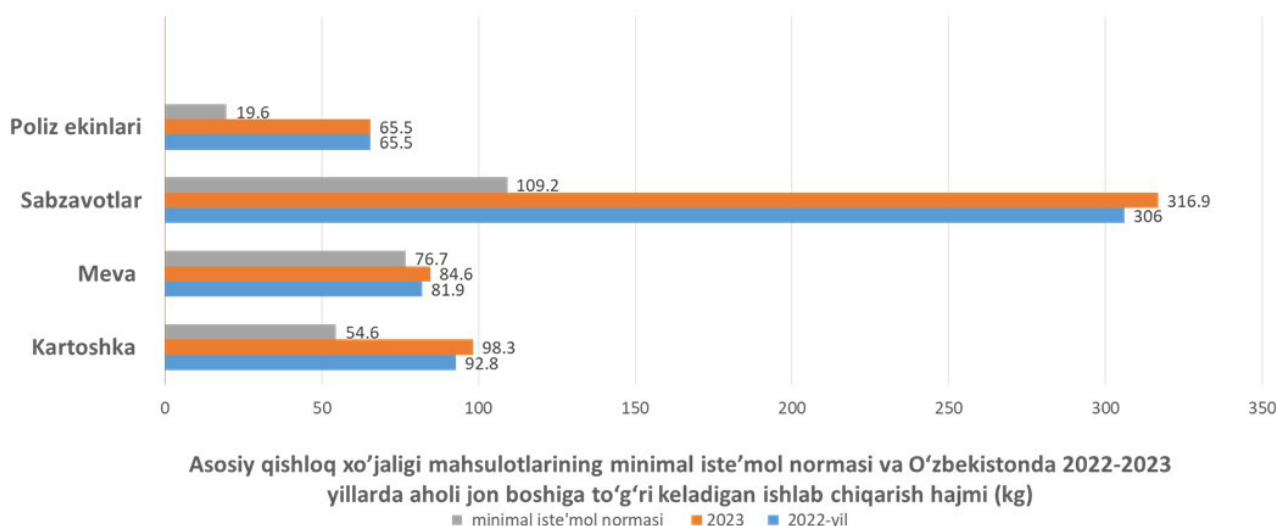
Bir O'zbekiston Respublikasida oxirgi 2 yillikda aholi iste'moli uchun ishlab chiqarilgan asosiy oziq ovqat mahsulotlar hajmi 2022-yildan buyon ancha ortganini ko'rish mumkin (1-jadval). Statistika agentligining xabar berishcha, O'zbekiston iqtisodiyoti 2023-yilda 6 foizga o'sib, 1,07 kvadrillion so'mni (90,8 milliard dollarga yaqin) tashkil etdi. Aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulot hajmi 28,98 million so'mga (2468 dollar) o'sdi. Bu 2022-yilga nisbatan 10,4 milliard dollarga ko'pdir⁵. 2023-yilning YaIM dagi Qishloq xo'jaligining ham ulushi ortgani kuzatish mumkin. Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligining hajmi 4,1 foizga oshib, 426,3 trillion so'mni tashkil etdi. Fermer xo'jaliklari toifalari bo'yicha tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy hajmining 63,1 foizi dehqon va yordamchi xo'jaliklar, 29,8 foizi shaxsiy fermer xo'jaliklari, 7,1 foizi qishloq xo'jaligi tashkilotlari hissasiga to'g'ri kelgani e'lon qilindi. 2030-yilga kelib mamlakatda yetishtirilgan mahsulotlar hajmi 25 mlrd dollarga yetishi kutilmoqda⁶.

1-jadval: O'zbekistonda aholi jon boshiga qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish ko'rsatkichlari tahlili

Oziq ovqat	Minimal iste'mol normasi (kg/yil)	2022 (mln tonna)	2023 (mln tonna)	2023-yilning 2022-yilga nisbati %	2023-yilning minimal iste'mol normaga nisbati
Don mahsulotlari	99,0	8	8,4	105	231,9
Kartoshka	54,6	3,4	3,6	105,9	180,1
Sabzavotlar	109,2	11,2	11,6	103,6	290,2
Poliz ekinlari	19,6	2,4	2,4	100	334,5
Meva va rezavorlar	76,7	3	3,1	103,3	110,4
Uzum	13,9	1,8	1,7	94,4	334,1

Yuqoridagi jadvaldan ko'rishimiz mumkinki, O'zbekiston aholisi istemoli uchun iste'mol savatidagi asosiy mahsulotlarni ishlab chiqarish hajmi yetarlicha va o'sish tendensiyasiga ega. Iste'mol savatining asosiy tarkibi bo'lgan uzum va poliz ekinlari minimal iste'mol normasidan qariyb 3 barobar, don mahsulotlari xususan un mahsuloti hamda sabzavotlar 2 barobar ko'pligini ko'rishimiz mumkin.

Quyidagi jadvalda 2023-yildagi O'zbekistonning oziq ovqat iste'moli uchun zarur bo'lgan kartoshka, meva, sabzavotlar va poliz ekinlarini aholi jon boshidagi ishlab chiqarish hajmi bir kishi yiliga iste'mol qilishi kerak bo'lgan minimal normalardan ancha yuqori ekanini ko'rishimiz mumkin (1-diagramma).

2-diagramma

⁵ O'zbekiston yalpi ichki mahsuloti 2023-yilda 1,07 kvadrillion so'mga yetdi – O'zbekiston yangiliklari – Gazeta.uz

⁶ Abduraim Toshboyev, Komiljon Bustonov,* and Sanjar Davlatov. Problems and solutions of ensuring food security in Uzbekistan. E3S Web of Conferences 389, 03036 (2023)

Sog'lom ovqatlanish standarti buyicha minimal poliz ekinlar iste'mol 19,6 kg tashkil qilinishi kerak bo'lganda, 2022-2023-yillarda iste'mol uchun ishlab chiqarilgan poliz ekinlar hajmi aholi jon boshiga 65,5 kg ni tashkil qilgan. Xuddi shu tendensiyaning sabzavotlar, meva va kartoshka ishlab chiqarish hajmlari ham ko'rsatmoqda.

Mamlakatimizda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va hududga olib kirish hajmini ko'rishimiz mumkin (3-jadval). Jadval Xalqaro savdo boshqarmasi tomonidan keltirilgan ma'lumotlarga asosan tuzilgan. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, Qishloq xo'jaligi bozori hajmi oxirgi 4 yil davomidan o'sish tendensiyasiga ega edi. 2020-yildan 2023-yil oralig'ida jami mahalliy ishlab chiqarish hajmi qiymati 5 mln AQSH dollariga oshganini kurish mumkin. Respublikada Umumiy eksport hajmi 2020-2013-yil mobaynida qiymati 700 mln dollarlarga, umumiy import hajmi esa 1 851 mln dollardan 4 mlrd dollariga oshganini ko'rishimiz mumkin.

3-jadval: Qishloq xo'jaligi bozori hajmi, mln AQSh dollarida⁷ (12.01.2023 holatiga ko'ra)

	2020	2021	2022	2023
Jami Mahalliy Ishlab Chiqarish	15,041	17,297	18,863	20,500
Umumiy Eksport hajmi	1,336	1,372	1,632	2,000
Umumiy Import hajmi	1,851	2,510	3,393	4,000
Amerikadan import hajmi	10,4	1.9	2.3	N/A
Bozorning umumiy hajmi	15,556	18,435	20,624	22,500
Valyuta kurslari	10,056	10,610	11,051	11,600

Statistika agentligi O'zbekistonning qishloq xo'jaligida ishlab chiqarish hajmi 2023-yilga kelib 426,3 trillion so'mga yetgani ma'lum qildi. Ushbu ma'lumot qishloq xo'jaligi sanoatida 2022-yilga qaraganda 2023-yil 4,1 % ga oshgani tasdiqlamoqda. Agentlikning ma'lum qilishicha, 2023-yilda O'zbekiston 2,8 million tonna go'sht mahsuloti, 12 million tonna sut hamda 8,5 million dona tuxum ishlab chiqargan. O'tgan yili ishlab chiqarilgan dehqonchilik mahsulotlari, xususan don mahsulotlari 8,4 million tonna, kartoshka 3,6 million tonna, sabzavotlar 11,6 million tonna, qovun 2,4 million tonna, mevalar 3,1 million tonna, uzum 1,7 million tonnaga yetgan⁸.

Yuqorida keltirilgan O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishdagi o'sish sur'atlariga qaramasdan, aholi iste'mol savatchalarining tarkibi juda tor ekanligi O'zbekiston jamiyatining iste'molini himoya qilish fedratsiyasi tomonidan o'tkazilgan so'rovnoma yaqqol o'z ifodasini topdi. Savatning asosiy qismini birlamchi mahsulotlar non mahsulotlari, don mahsulotlari, go'sht, sabzavot, qovun, meva, sut mahsulotlari egalagan bo'lgan.

Hozirgi FAO tashkilotining prognozlariga qaraganda 2050-yilga kelib o'rtacha kunlik energiyasi rivojlana-yotgan mamalakatlar uchun kishi boshiga 2970 kkalga yetishi mumkin. Shu kabi bashoratlar aholini qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan ta'minlashni birlamchi iste'mol tarkibiga kiradigan mahsulotlarni ishlab chiqarish bilan to'liq hal etib bo'lmashligini ta'kidlashga xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, ekinlarni diversifikatsiya qilish, turli xil ekinlarni yetishtirish aholi iste'mol savatchasini boytishga xizmat qilishi mumkin bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Aholini qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan ta'minlashni samaradorligini oshirishda bir qator omillar keng ahamiyat kasb etadi. Shu jumladan:

1. Qishloq xo'jaligini texnologik jihatidan rivojlantirish uchun sarmoya kiritish;
2. Fermerlarni organik mahsulotlar yetishtirishda, almashinib ekish amaliyotini joriy etishda, atrof muhitni muhofozasida va uzoq muddatli samaradorlikni oshirishda qilgan amaliyotlarni rag'batlantirish;
3. Fermer xo'jaliklarining kredit va sug' urta faoliyatlari orqali moliyaviy qo'llab quvvatlash;
4. Sohadada ishlab chiqarilgan mahsulotlarni tashish saqlash kabi infratuzilma sharoitlarini takomillash-tirish;
5. Hukumat tomonida sohada hosildor kasalliklarga chidamli hamda ozuqaviy qiymati yuqori bo'lgan ekin navlarini kashf etishda ilmiy tadqiqotlar uchun sarmoya kiritish.

⁷ Uzbekistan - Agricultural Sectors (trade.gov)

⁸ Uzbekistan's agricultural production volume reached 426.3 trillion UZS in 2023 (kun.uz)

Aholini turli xil qatlamlarini ijtimoiy himoyasi maqsadida arzon va ozuqaviy ahamiyati yuqori bo'lgan oziq-ovqatlar mavjudligini nazorat qilish uchun ko'maklashadigan omillar ga quydagilar kirish mumkin:

- aholi daromadlarini o'sish tendensiyasiga ega bo'lishi;
- oziq ovqat narxlarining hamyonbopligi;
- oziq ovqatlar xaridining geografik qulayligi;
- oziq ovqatlarni saqlash tarqatish va logistik xizmatlarning mavjudligi;
- hukumatning oziq-ovqat bilan bog'liq muammolarni hal qilishda asosiy rol o'ynaydigan siyosatining mavjudligi.

Yuqoridagi tavsiyalar oziq-ovqatlarning doimiy mavjudligini ta'minlashga hamda fermerlarning daromadlarini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oziq-ovqat xavfsizligi strategiyasining asosiy yo'nalishlari tasdiqlandi (kun.uz)
2. Agricultural production statistics 2000–2021 (fao.org)
3. food-supply-in-the-arctic-municipal-authorities-opinion. A.B. Neustroeva1, A.N. Shishigina2 RUDN Journal of Sociology. ISSN 2313-2272 (print), ISSN 2408-8897 (online)
4. Rashid Khakimov , Bayjanov Sarsengaliy , Jahongir Rozikov, Murodjon Mamatkulov , Kuatbay Ismailov va Akmal Durmanov; IOP Conference Series: Earth and Environmental Science : Current state of agriculture in the republic of Uzbekistan and the need for improving the efficiency of agro-clusters in the fruit and vegetable industry
5. Abduraim Toshboyev, Komiljon Bustonov,* and Sanjar Davlatov. Problems and solutions of ensuring food security in Uzbekistan. E3S Web of Conferences 389, 03036 (2023)
6. Uzbekistan - Agricultural Sectors (trade.gov)
7. Uzbekistan's agricultural production volume reached 426.3 trillion UZS in 2023 (kun.uz)
8. Djurayev B. et al. Improvement of the modeling system of mineral fertilizer use efficiency in agriculture //BIO Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024.– T. 95.– C. 01002.
9. Tokhirovna S. G. Directions Diversify the Production in Peasant (Dekhkan) Farms //Best Journal of Innovation in Science, Research and Development. – 2024.– T. 3. – №. 3.– C. 110-117.
10. Samiyeva, Gulnoza Tokhirovna. "The Main Tasks Of Farms And Dekhkan Farms In Ensuring Productive Security In Uzbekistan." Journal of Contemporary Issues in Business and Government 2021 (2021).
11. Samiyeva G.T. Qashqadaryo viloyati dehqon xo'jaliklarida qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish istiqbollari // Innovatsion texnologiyalar. – 2020.– №. 3 (39).
12. Khakimov, Rashid, and Samiyeva G. Toxirovna. "Agrarian Sector of the Republic of Uzbekistan in a Way of Development and Features of Enterprise Activity." International Journal on Orange Technologies, vol. 2, no. 10, 11 Oct. 2020, pp. 53-57, doi:10.31149/ijot.v2i2.685

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzirimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.